

*Saraylı Neş'e-i Dil Hanım ve Mecmû'a-i Mûsikî-i Zîbâ'sı Üstüne Bir Çalışma**

A Study on Courtier Lady Neşe-i Dil and Her Magazine Mûsikî-i Zîbâ

Kibele KIVILCIM ARGİN**

ÖZET

Bu araştırma; Osmanlı saray mûsikîsi geleneği içerisinde yetişmiş olan Neş'e-i Dil Hanım'a ait, Mecmû'a-i Mûsikî-i Zîbâ'nın Osmanlı Türkçesi'nden günümüz Türkçesi'ne çevirisi yapılarak ihtiva etmiş olduğu bilgilerin en doğru şekliyle incelenmesini amaçlamaktadır. Güfte ve şairlerle beraber, makâm ve usûl tariflerini içeren mecmû'anın içindeki bilgilerin doğruluğu muhtelif kaynaklar araştırılarak incelenmiştir. Bu araştırma; incelenen eserin sonuçlarına göre günümüz makâm ve usûl bilgileriyle mukayese edildiğinde ortaya çıkacak farklılıkların veya benzerliklerin tartışılmasına kaynak olacak niteliktedir. Güfte varlığımızın tespiti açısından da mecmû'anın bugünkü harflere çevirisinin yapılmış olması önemlidir. Böylece geçmiş dönemlerde yazılmış bu tür mecmû'aların incelemelerinde de kullanıldığı zaman kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir.

ANAHTAR KELİMELER

Mecmû'a, Mûsikî, Osmanlı Türkçesi, Güfte, Şiir, Usûl, Makâm

ABSTRACT

This research is intended to examine the information that is included in the "Mecmû'a-i Mûsikî-i Zîbâ" work of Neş'e-i Dil Hanım's who was raised in adherence to the old Ottoman palace musical tradition by translating it with the highest accuracy possible from its original language, Ottoman Turkish, to modern Turkish. The authenticity of the information which comprises the definition of maqam and tempo along with lyrics and poetry in the journal has been studied by investigating various resources. This research qualifies as a source of standardizing the similarities and diversenesses acquired as a result of the comparison between maqam and tempo described in the studied journal and modern musical data. A complete translation of

* Bu makale tarafımızca hazırlanan *Saraylı Neş'e-i Dil Hanım Mecmû'a-i Mûsikî-i Zîbâ* (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2010) adlı yayımlanmamış Yüksek lisans tezinden elde edilen veriler ışığında yazılmıştır.

** Öğr. Gör., Selçuk Üniversitesi, Dilek Sabancı Devlet Konservatuarı, Geleneksel Türk Müziği Bölümü, kibel79@hotmail.com

the journal to modern Turkish language is essential in terms of the evaluation of the asset of lyrics possessed nowadays. Therefore, it is considered that the use of this method in analyzing the journals written in the past centuries could provide a clearer perception.

•

KEY WORDS

Journal, Music, Otoman Turkish, Lyrics, Poetry, Tempo, Maqam

GİRİŞ

Osmanlı İmparatorluğu döneminde gerek hükümdar gerek zâdegân sarayı, mûsikînin ve birçok sanatla ilgili faaliyetlerin olduğu ve gelişme fırsatı bulunduğu yerlerden biri olmuştur. Osmanlı İmparatorluk Sarayı başta olmak üzere çoğunda mûsikî ile ilgili okullar ve müzisyenler bu alandaki gelişmelere zemin hazırlamıştır. Osmanlı Saray mûsikîsi geleneği içerisinde yetişmiş olduğuna inanılan Saraylı Neş'e-i Dil hanımın sarayda yaşamış olması, hazırlamış olduğu Mecmû'a-i Mûsikî-i Zîbâ'nın, tahmini tarihinin XIX. yüzyıla tekâbül etmesi, XIX. yüzyıl saray mûsikîsinde "kadın" mûsikîşinasların, geleneğe katkıları üzerinde durmanın faydası olacağı düşüncesini doğurmaktadır.

Osmanlı mûsikî geleneği içerisinde yüzyıllar boyunca kadın müzisyenlerin yeri ve bu alandaki katkıları azımsanamayacak ölçüde değerlidir. Özellikle XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda yabancı bilgin ve gezginlerin gözlemlerine dayalı olarak pek çok kaynakta, saray içinde ve dışında yaşayan kadınların boş vakitlerini çalgı çalmayı öğrenmekle geçirdikleri, sâzende veya hânende olarak mûsikîyle iç içe bir yaşam sürdürdükleri, çeng, santûr, kânun, tanbûr, def gibi çalgıların rağbet gördüğü fakat tanzîmattan sonra bu çalgılara piyano ve kemânın da eklendiği anlatılmaktadır (Aksoy 2008:74)

Kadın müzisyenler arasında önemli bir yeri olan Leylâ Saz'ın, XIX. yüzyıl Saray hayatı ile ilgili verdiği bilgilerde de, özellikle bu süreçte kemân ve piyano'nun mûsikî geleneği içerisinde yer aldığı bilinmektedir.

"XIX. yüzyılın ikinci yarısında sarayda ve büyük konaklardaki gündelik hayatı iyi bilen Leylâ Saz, haremdaki kalfaların hemen hemen hepsinin "mûsikîşinas ve sâzende" (s. 96) olduğunu belirttikten sonra, kadınefendilerin, ikballerin, sultanevendilerin Kur'ân, Osmanlı tarihi, şiir, gazete ve çeşitli kitaplar okuyarak, bir de piyano, kemân, lavta gibi sazları çalmayı öğrenerek yetiştiklerini anlatıyor (s. 96-97)" (Aktaran: Aksoy 2008: 74)

Türk mûsikîsinin temel kaynakları incelendiğinde, genelde Osmanlı müziğinin şehirlerde icrâ edilen tarzı anlatılmaktadır. Bu kaynaklardan elde edilen bilgiler doğrultusunda kadının müzikal kimliğinin önemi, Osmanlı saray ve şehir hayatı içinde görsel ve yazılı belgelerle tespit edilmektedir (Taşan 2000). Osmanlı kadını şehirde, şehir mûsikîsi geleneklerinde daha gözle görünür bir biçimde mûsikîyle uğraşmıştır. Şehir mûsikîsinde erkekler gibi kadınlar da mûsikî eğitiminden az çok geçmiş kimselerdir. Seçkin bir mûsikî çevresinde

yetişmişse, meslekten bir mûsikîciden yahut bir uzmandan beklenebilecek çalışmalar, örneğin besteciliğe de el atabilmiş; bilgisini ilerletip kendini kanıtlandıkça hocalık seviyesine de çıkıp öğrenciler yetiştirebilmiştir (Aksoy 2008: 65) Bu konuda bahsedilebilecek en iyi örnek Dilhayat Kalfa'dır. Osmanlı mûsikî geleneği içerisinde icrâsıyla ve besteleriyle adını duyurmuş olan Dilhayat Kalfa, XIX. Yüzyılın ikinci yarısından önce yaşamış ve kadın müzisyenler içinde adını duyurmuş en önemli isimlerden bir tanesidir (Taşan 2000).

Güfte mecmû'alarında güftesi olup günümüze notası ulaşamayan birçok eserin olduğu bilinmektedir. Notaya alınmadığı için kaybolan bu tür eserlere yalnızca güfte mecmû'alarında değil, mûsikî dışı kaynaklarda da rastlanabilmektedir. Bu durum, Dilhayat Kalfa gibi önemli bir müzisyen ve bestecinin de içinde olduğu birçok kadın müzisyenin eserlerinin kaybolmasına sebep olmuştur. Sonuç olarak; bilinenlerin dışında pek çok kadın besteci ve müzisyenin gelenek içerisinde adlarını duyuramadığı ve yazılı kaynaklarda yer alamadığı düşünülmektedir (Aksoy 2008:85)

Elde edilebilen bu bilgiler doğrultusunda Saraylı Neş'e-i Dil Hanım'ın ortaya koymuş olduğu Mecmû'a-i Mûsikî-i Zibâ'nın hem mûsikî hem de edebiyat alanında değerlendirilmesi gerektiğine inanılan önemli bir eser olduğu düşünülmekte; bu sebeple Mecmû'a-i Mûsikî-i Zibâ adlı güfte ve şiir mecmû'asının Osmanlı Türkçesinden günümüz Türkçesine çevirisi yapılarak incelenmesi gerektiğine inanılmaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırma için öncelikle güfte ve şiir mecmû'aları üzerine genel bir değerlendirme yapıp Osmanlı mûsikî geleneği içerisindeki yeri ve önemi belirtildikten sonra Mecmû'a-i Mûsikî-i Zibâ'nın muhteva özelliklerine değinilmiş, güfte ve şiir mecmû'asının kendi türündeki diğer mecmû'alar arasındaki yeri açıklanmıştır.

Daha sonra ise metinlerin günümüz Türkçesine çevirisi yapılmıştır. Yüksek lisans tezinden yararlanarak hazırlanan makale için, mecmû'ada yer alan güfte, şiir, makâm ve usûl tariflerinden 5'er tanesi örnek olarak alınmıştır.

GÜFTE ve ŞİİR MECMÛ'ALARI ÜZERİNE GENEL DEĞERLENDİRME Osmanlı Mûsikî Geleneği Üzerine Genel Değerlendirme

Mûsikî ve Güfte Mecmû'aları, mûsikî ile ilgili olarak yapılan çalışmaların bir araya getirildiği mecmû'alardır. Çok kapsamlı olması yanında dönemin mûsikî kültürüne ilişkin muhtelif bilgileri sunabilmektedir. Osmanlı Dönemi'ne

âit Saraylı Neş'e-i Dil Hanım'ın hazırlayıp sunduğu Mecmû'a-i Mûsikî-i Zîbâ'yı, çok yönlü inceleyebilmek için mûsikî geleneği içerisinde genel olarak mecmû'aların hazırlanma süreci ve geleneğe katkısını bilmenin ve Osmanlı mûsikî geleneği üzerine de kısa bir değerlendirme yapmanın çalışmanın anlaşılmasında büyük ve önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Geleneğin tarihi süreci içerisinde; Türk mûsikîsinde ilk gelişmeler Osmanlı Klâsik Dönemine kadar uzanmaktadır. Ancak devletin bütün müesseseleriyle zirvede olduğu XVI. yüzyıldan bugüne kadar ulaşabilmiş çok sayıda besteci ve icrâcı bulunmamasına karşılık olarak en büyük isim ve eserler daha çok XVIII. yüzyılla, XIX. yüzyıllarda, yani çöküşün ilerlemeye başladığı dönemlerde ortaya çıkmıştır. XVII. yüzyılda Türk mûsikîsinin gösterdiği büyük ilerleme XVIII. yüzyılda da bütün hızıyla devam etmiş, yüzyılın ilk çeyreğinde gelişmeye başlayan yenileşme düşüncesi kısa süren ve Lâle Devri adını alan sulh ve huzur dönemi, Türk mûsikîsinde yeni bir zevk anlayışının başlangıcı olmuştur. Bu dönemin en önemli sîması olan Damat İbrahim Paşa şâir ve mûsikîşinasları koruyarak kültür ve sanat faaliyetleri için uygun bir ortam hazırlamıştır.

Osmanlı mûsikî geleneği içerisinde bilinmesi ve anlaşılması gereken unsurlardan bir tanesi Osmanlı Geleneksel Mûsikî eğitim kurumlarıdır. Bu kurumlardan bir tanesi de Enderûn'dur. 1363'de I. Murat tarafından kurulan, II. Murat, Fatih ve II. Bayezid tarafından geliştirilip bir üniversite haline getirilen saray okulu Enderûn'da, din, şiir, mûsikî, hukuk, mantık, felsefe, geometri, coğrafya, astronomi, hat, tezhip, katı', resim, silahşörlük ve okçuluk gibi her alanda dersler verilmiş, bu dersleri yürütmek üzere saray içinde ve dışında yetişmiş ünlü üstadlar hocalıkla görevlendirilmişlerdir (Tanrıkorur 2003:30).

Osmanlı mûsikîsinin önemli bir kolu olan dinî mûsikî alanında ise tekkeler ve Mevlevîhâneler birer eğitim kurumu haline gelmiş, her biri san'atkâr sayılabilecek şeyhlerin gayreti ile dinî ve din dışı mûsikî öğreniminin yürütülmesi sağlanmıştır. Anadolu'nun en küçük şehirlerinden İmparatorluğun Balkan ve Ortadoğu eyaletlerine kadar açılmış olan Mevlevîhâneler, Osmanlı mûsikîsinin yayılmasında başlıca rolü oynamışlardır (Tanrıkorur 2003:27).

Osmanlı mûsikî geleneğinde, dinî ve din dışı mûsikî eğitimi ile birlikte mûsikînin gelişmesine ve yayılmasına katkısı olan bir diğer eğitim kurumu ise mehterhânelerdir. Hunlar zamanında adı *Tuğ* olarak bilinen mehterhâneler, vurmali ve nefesli sazların icrâ ettiği askerî mûsikînin eğitim alanlarını oluşturmaktadır (Tanrıkorur, 2003:17).

Özellikle mûsikî alanında bir diğer eğitim kurumu ise özel meşkhânelerdir. Özel meşkhâneler, tek veya toplu olarak hususî mâhiyette mûsikî meşki yapılan hoca evleri, cemiyetler veya öğrenci korolarıdır. Mûsikî-i Osmânî, Gülşen-i Mûsikî, Darü'l-Mûsikî, Terakkî-i Mûsikî vb. isimler altında evlerinde veya uygun bir mekânda hususî meşk veren mûsikî üstadları, bu yolu uzun süre devam ettirmişlerdir.

Dinî ve din dışı mûsikî olsun, askerî mûsikî olsun her birinin icrâ ettirildiği mûsikî eğitim kurumlarında başlıca eğitim-öğretim sistemi *meşk* olmuştur. Tekrar ve hafıza esasına dayanan, yüzyıllar boyunca Osmanlı mûsikî geleneği içerisinde varlığını sürdürmüş olan meşk sistemi; “Şifâhî bir kültüre dayanan, hoca-dan veya mûsikî üstâdından işitmeyi esas alarak hafızaya dayalı, tekrar ve taklîd olmak üzere iki önemli uygulamanın bir araya getirildiği” (Behar 1992:11) bir mûsikî öğretim yöntemidir. Osmanlı mûsikî geleneği içerisinde bestelenmiş ve icrâ edilmiş klâsik repertuarın, günümüze kadar ulaşabilmesinde önemli bir etkisi olan meşk yöntemi; “Bir yandan ses ve çalgı öğretimini ve icrâ üslûblarını şekillendirmiş, bir yandan da repertuarın nesilden nesile intikâli ile birlikte zamanla da yenilenmesini sağlamıştır” (Behar 1992:11).

Elde edilen bu bilgiler dâhilinde, Osmanlı Devleti hükümdarlığını temsil eden simgeler arasında mûsikînin önemli bir yeri olduğu ve Osmanlı mûsikî geleneğinin, devletin ömrü kadar uzun bir gelenek olduğu görülebilmektedir.

Osmanlı Mûsikî Geleneği'nde Güfte Mecmû'aları'nın Önemi ve Güfte Mecmû'aları Üzerine Genel Değerlendirme

Türk mûsikîsinin genel karakteri itibâriyle makâmlar üzerine kurulu bir müzik olması, kısa veya uzun birçok ritm kombinasyonunu “usûl”ler içinde kalıplaştırması, sazdan çok sese (dolayısıyla söze, yâni şiire) dayalı bir müzik hüviyeti arz etmesi, mecburiyet olmadıkça notadan değil, “meşk” usûlü ile üstâddan öğrenilen ve yine notaya bakılarak değil, usûl vurularak ezberden icrâ edilen bir müzik hususiyeti taşıması vardır. Usûl, güfte ve ezgi klâsik bir sözlü eseri meydana getiren en önemli unsurlardır. Nota yazısının kullanılmayıp belki de dışlandığı bir mûsikî eğitim sistemi olan meşk sisteminde hâfıza tazeleyici araçlardan biri usûl bir diğeri de (sözlü eserler için) güfte mecmû'aları olmuştur. Özellikle büyük usûllerle bestelenmiş eserlerin hâfızaya alınmasında, ilk olarak usûlle birlikte güftenin akla getirilmesinin kolaylaştırıcı bir etken olduğu düşünülmektedir. Buna bağlı olarak; “O dönemde geçilecek eserin güftesi ya talebe-ye yazdırılırdı ya da yazma ya da basılmış bir güfte mecmû'asından yararlanılırdı” (Behar 1992: 11).

Geçilen eserin hafızaya yerleştirilmesinde güftenin, güfte hecelerinin melodiye göre taksîmâtının sağladığı kolaylıklar düşünüldüğünde güfte mecmû'alarının önemi ortaya çıkmaktadır. Fakat aynı eğitim sistemi içerisinde yer alan çalgı öğrencisinin güfte mecmû'alarından yararlanması mümkün olmamıştır. Sâzendelerin, güfte mecmû'aları sayesinde sağlanan kolaylıklardan mahrum kalması, saz eserleri repertuvarının da günümüze intikâlini etkilemiş, saz eserlerinin sözlü eserlerden çok daha hızlı ve yoğun bir aşınma, faklılaşma, kayıp ve yenilenme sürecinden geçmiş olabileceğini düşündürmüştür (Behar 1992: 11)

Notanın kullanılmaya başlanmasından çok sonraları bile “meşk” sisteminin önemi ve sağlamış olduğu faydalar müzisyenlerin sanat anlayışlarında hâkimiyetini sürdürmüştür. Bugün bile çok değerli mûsikî hocalarımızın ve üstâdlarımızın savunduğu ve belli nisbetlerde uygulamaya çalıştığı meşk usûlü mûsikî eğitimi, hâfızanın önemini ve notaya bağlı kalmanın bu mûsikîyi gerileteceği düşüncesini ortaya koyabilmektedir. Fakat Osmanlı mûsikisinde sözlü repertuvarın icrâ ve intikâline kolaylık sağlamış olan güfte mecmû'alarının saz eserleri repertuarı için aynı etkiyi gösteremediği düşüncesi ile saz sanatçılarının yazma ya da matbû güfte mecmû'alarından hânendeler kadar faydalanamadıkları, özellikle XVII. yüzyılda notalama sisteminin yaygınlaşmasıyla birlikte zapta geçirilen eserlerin pek çoğunun saz eserleri olmasının bir tesadüf olmadığı da ileri sürülmektedir (Behar 1992: 11)

İcrâcının, talebenin ve hocanın hâfızasına destek olan el yazması güfte mecmû'aları kişisel olarak geçilmiş, meşk edilmiş sözlü eserlerin, sonradan mecmû'anın boş kalan yerlerine eklenebilmesine olanak sağlayan araçlar olmuştur. Hatta önce yazma mecmû'alarda sonraları ise matbû mecmû'alarda her makâmdan sıralanan eserlerin sonuna boş sayfa bırakılması âdet haline gelmiştir. Böylece mecmû'anın bir önceki sahibinin geçmemiş olduğu eserlerle birlikte yeni bestelenen eserlerin güfteleri eklenebilmiştir. (Behar 1992:11) Çevirisi yapılmış olan Mecmû'a-i Mûsikî-i Zîbâ'da da her makâmdan sonra mutlaka boş sayfaların bırakıldığı görülmektedir. Ayrıca makâmlara âit güftelerin yazımı ve sonradan boş sayfalara eklenen güfte yazımları arasında fark olduğu tespit edilmiştir. Bu farklı el yazılarından da anlaşılacağı üzere mecmû'ayı her kullanan ve faydalanan kişi kendi hâfıza birikimini de ekleyebilmiştir.

Mecmû'a-i Mûsikî-i Zîbâyı hazırlayan Neş'e-i Dil Hanım'ın mûsikî geleneği içerisinde hoca olarak mı yoksa icrâcı olarak mı yer aldığı bilinmemektedir. Buna rağmen bu alanda yapmış olduğu bu önemli çalışmanın ihtivâ ettiği bilgiler dâhilinde, Neş'e-i Dil Hanım'ın yeni bestelenen eserlerin yayını, tanıtımı ve

yayılması işlevinin yerine getirilmesini amaç edindiği çok açık bir şekilde görülmektedir. XIX. yüzyılda ve yüzyılın ikinci yarısında özellikle besteci vasfı taşıyan mûsikîşinasların mecmû'aların fonksiyonunu değiştirmiş olabileceği düşünülmektedir; "Eğer mecmû'a sahibi aynı zamanda besteciye, yeni bestelediği eserlerin yayını, tanıtımı ve yayılması işlevlerinin bir kısmı da bu yüzyılın ortalarından itibaren matbû güfte mecmû'alarına yüklenilmiştir" (Behar 1992:11)

Güfte ve şiir mecmû'alarının, güfte, şiir ve muhtelif mûsikî bilgilerini de içine alan mûsikî mecmû'alarının geleneksel Osmanlı mûsikî'sine katkıları düşünüldüğünde başlı başına bir araştırma konusu olabileceği ortaya çıkmaktadır. Üzerinde çalışılan Mecmû'a-i Mûsikî-i Zîbâ, Türk mûsikî'sine âit güfte varlığının çok cüz'î bir kısmını ihtivâ etmektedir. Çevirisini yapmış olmakla birlikte, yazıldığı döneme ve muhtevâ özelliklerine dâir bilgiler vermekle yetinilen bu çalışma, yazılmış olan binlerce mûsikî, güfte ve şiir mecmû'alarının târihi sürecini bütünüyle ortaya koyamamaktadır. Ayrı bir çalışma konusu olabileceği düşünülen mûsikî, güfte ve şiir mecmû'aları hakkında genel bir değerlendirme yapmak, sadece bu çalışmayla ilgili olarak üstümüze düşen görevin yerine getirilmiş olmasını sağlayabilmektedir.

Güfte ve şiir mecmû'aları, gelenek içerisinde 1830'lu yıllardan itibaren kullanılmaya başlamıştır. İlk güfte mecmû'asının Karamanlıca olduğu ve 1830 yılında basıldığı, Arap harfleriyle ilk basılı güfte mecmû'asının ise 1854 yılında basıldığı bilinmektedir. Daha önceki yıllara ait el yazması mecmû'alar ise farklı amaçlarla yazılmıştır (Behar 1992:11).

Geleneksel Türk Mûsikî'ne ait güfte varlığı konusunda, güftelerin sayıca çokluğu ve bu sayının kesin olarak belirtilemediği görülmektedir. Ayrıca bu güftelerle bestelenen eserlerin notalarının da ne kadarının elimize ulaşmış ne kadarının ulaşmadığı konusunda farklı görüşler hâkimdir. Bu konuda düşünülen; yazılı ve basılı güfte mecmû'alarının envanter tespitinin yapılması, notaların da tespit, tasnif, tedkik ve yeniden yazılma işlemlerinin tamamlanmasıdır (Çıpan 2000:25).

Onur Akdoğu "Türk Müziği Bibliyografyası"nda mûsikî ile ilgili 155 yazma eser arasında -70 tanesi ayrıca belirtilmek üzere- 100'e yakın; Basılı yayınlar bölümünde de 20 civarında (Akdoğu 1989: 1-67); Etem Ruhi Üngör "Güfteler Antolojisi"nde 26 yazma, 108 eski yazılı basma (Üngör 1981: 18) güfte mecmû'ası hakkında buldukları kütüphaneler ve kayıt numaraları ile birlikte bibliyografik künyelerini de belirtmek sûretiyle bilgi vermektedirler.

Cem Behar ise “*Zaman, Mekân, Müzik*”te çok sınırlı bir araştırmayla dahi yalnız İstanbul’daki umûmî kütüphanelerde XVII., XVIII., XIX., yüzyıllara âit yüzden fazla Türkçe el yazması güfte mecmû’ası tesbit ettiklerini, kapsamlı ve dikkatli bir taramayla bu sayının birkaç katına çıkabileceğini (Behar 1992: 67) ifâde etmektedir. “18. Asırda Osmanlılarda Dinî Mûsikî”(Nuri Özcan, XVIII. Asırda Osmanlılarda Dinî Mûsikî, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1982) adlı bir doktora tezi hazırlayan Nuri Özcan da, yalnız İstanbul kütüphanelerinde 250’ye yakın güfte mecmû’ası tesbit ettiğini belirtmektedir (Aktaran: Çıpan 2000: 26).

Saraylı Neş’e-i Dil Hanım’a âit Mecmû’a-i Mûsikî-i Zîbâ kapsamlı bir mûsikî rehberi ve aynı zamanda zengin bir güfte kitabıdır. Mecmû’anın son kısmında yer alan muhtelif mûsikî bilgileri de (makâm ve usûl bilgileri) mûsikîmiz için önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır. Çalışmamızın, edebiyat ve mûsikîmizle ilgili yayınlanan ilmî eserlerin yanı sıra, kültür değerlerimizi tanıtmak ve estetik anlayışımızı ifâde etmek adına yapılmış çalışmaların içerisinde değerlendirilmesi uygun olacaktır. Buna göre; Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÇİPAN, “Derviş Avnî” Güfte ve Şiir Mecmû’ası adlı çalışmasında, dîvan şairlerimizin eserlerinden seçilen örnek şiirlerin *Mecmû’a-i Eş’âr*, *Mecmû’a-i Eş’âr ve Gazeliyât*, *Mecmû’a-i gazeliyât*, *Mecmû’a-i Kasâ’id*, *Mecmû’a-i Medâ’ih*, *Mecmû’a-i Hezeliyât*, *Mecmû’a-i Lugaz*, *Mecmû’a-i Mu’ammâ*, *Mecmû’a-i Metâli’*, *Mecmû’a-i Mesâri’* gibi isimlerle anılan eserlerde toplanmış olduğunu belirtmekle beraber bu eserlerin sayıca onbin civarında olduğunu söylemektedir. Konya Müzesi Kütüphanesi, Konya’da el yazması eserler bulunduran dört kütüphane, diğer şehirlerle yurt dışındaki kütüphaneler ve özel koleksiyonlar olmak üzere tespit edilmiş bulunan mecmû’aların da sayıca fazla olduğunu, bunlara içinde güftelerin de yer aldığı şiir ve münşeât mecmû’aları da eklendiğinde sayının 1000’i aşacağını belirtmektedir (Çıpan 2000:26). *Mecmû’a-i Ârifî* (Hacı Ârif Bey), *Mecmû’a-i Hâşim* (Hâşim Bey), *Fâ’ikü’l-Âsâr* (Hacı Fâik Bey), *Nevâ-yı Şevk* (Şevkî) gibi hazırlayanların adlarıyla anılan, bir kısmı da *Nagamât-ı Aşk*, *Son ve Nâdîde Şarkılar*, *Güldeste-i Mûsikî* gibi farklı isimler altında yayınlanan matbû güfte mecmû’aları ise kendi alanındaki çalışmalara örnek olabilecek ve yakın tarihte hazırlanmış eserlerdir (Çıpan 2000:26)

MECMÛ’A-İ MÛSİKÎ-İ ZİBÂ’NIN MUHTEVÂ ÖZELLİKLERİ

Kapakta “Neş’e-i Dil” ve ilk sayfasında da Mecmû’a-i Mûsikî-i Zîbâ Cem’eden Saraylı Neş’e-i Dil hanım yazılı olan mecmû’anın tertîb tarihi hakkında sağlıklı bir bilgiye sahip değiliz. Hattâ Neş’e-i Dil Hanım hakkında da yazılı kaynaklarda tarihi bir bilgiye rastlanılmamıştır. Ancak, mecmû’ada yer alan bestekârların ve şâirlerin vefat tarihleri dikkate alınarak tahmîni bir tarihleme

yapmak mümkün olabilmiştir. Ayrıca mecmû'adaki bazı güftelerde şairlerin mahlaslarını gizlemek için boş bıraktıkları yerler de vardır. Bu boşluklar ve okunamayan birkaç kelime metinde (...) şeklinde gösterilmiştir. Mecmû'a, Koyunoğlu Kütüphânesi'nde 13808 kayıt numarası ile kayıtlıdır. Sayfa numarası 272'den sonrası boş olmak üzere 276 varaktır. Yazı türü rika', sayfalar aharlı kâğıttandır. Karton üzeri meşin kaplı modern cilttir ve 18/12 boyuttadır. Cilt siyah renktedir. Mecmû'a içerisinde yazılı kısımlarda, baş taraflar cetveli, güfte ve şiirlerin azılı olduğu sayfalar cetvelsizdir. Sayfa boyutu 9/17 olmakla birlikte yazı boyutu standart değildir. Güftelerle ilgili dipnotlarda, mecmû'a için (M), farklı kaynaklar için (FK) şeklinde kısaltmalar kullanılmıştır.

Mecmû'a'da 6'sı basit, 16'sı mürekkeb olmak üzere toplam 19 muhtelif makâma âit 297 güfte (Basit makâmalar: Râst 30, Uşşâk 29, Hüseyinî 23, Muhayyer 14, Hicâz 24, Karcıgar 13; Mürekkep makâmalar: Sûznâk 26, Hicâzkârkürdî 19, Sabâ 14, Nihâvend 17, Hüzzâm 12, Bestenigâr 16, Mâhûr 11, Hicâzkâr 15, Yegâh 2, İsfahan 7, Acemaşîrân 7, Ferahnâk 3, Dügâh 1, Segâh 3, Müsteâr 2, Şevkefzâ 9) ve 10 tane de gazel yer almaktadır. 48 şâire (Nef'î, Sâkî, Hasbî, Sabrî, Ziyâ Paşa, Keçecizâde Molla, Fuzûlî, Süheylizâde Raksî Bey, Vecdî, Mehmed Sâ'dî Bey, Reşad Paşa, Nâmık Kemâl, (Neyzen) Mehmed Rahmi Bey, TâhirEfendi (Halifezâde), Mâliye Nâzırı Reşad Paşa, Nâfiz, Şeyh Gâlib, Enderûnî Kemâleddin Ağa, Ârif, Mahfî Bey, Fazlı Efendi, Enderûnî Vâsîf, Râsih, Nigâr Hanım, Menâpir-zâde Hacı Mustafa Nuri Bey, Talip Efendi, Sâmi Paşa, Şeyh Edhem Efendi, Hafîd Bey, Şefkatî, Şefkatî, M. Kasabalı, İsmail Safâ Bey, Nuri Şeydâ, Nahifî, Esatpaşazâde Sait Bey, Ahmed Râsim Bey, Dâhiliye Nezâreti Müsteşarı Reşid Bey, Âşık Ömer, Hicrî Bey, Hacı Fâik Bey, Nevres Efendi, Hacı Ârif Bey, Mekki Bey, Nazîm, Celâl Bey, Bâki, Âkîf Paşa, Sâkîp) âit muhtelif nazım şekillerinde 297 şiirin 76 bestekâr (Hacı Ârif bey, Kânûnî Hacı Ârif Bey, Giriftzen Âsım Bey, Kemânî Tatyos, Ketâni Hâfız Mehmed Efendi, Şâkir Ağa, Rif'at Bey, Selânikli Üdî Tefvik Kılıççı, Ahmed Ârifî Bey, Dede Zekâî Efendi, Melekzet (Mustafa Nuri), Hammâmîzâde İsmail Dede Efendi, Hacı Fâik Bey, Sıddık Bey, Abdülkadir Merâgi, III. Sultan Selim, Eyyûbî Derviş Recep Çelebi, Ziyâ Paşa, Civan Ağa, Hristaki (Lâvtacı Hristo), Üdî Şekerci Hâfız Cemil Bey, Üdî Selânikli Ahmed Bey, Ali Rif'at Çağatay, Kirkor Çulhayan, Şevkî Bey, Nikoğos Ağa, Tanbûrî Ali Efendi, Küçük Mehmed Ağa, Üdî Hasan Bey, Hâfız Yusuf Efendi, Karnik Garmiryân, Astik Ağa, Halifezâde Tâhir Efendi, Zaharya, Mahmud Celâleddin Paşa, Çorapçızâde Mustafa, Enderûnî Kemâleddin Ağa, Ebubekir Ağa, Faiz Kapanıcı, İsmail Hakkı Bey, Enderûnî Ali Bey, Hânende Hacı Karabet, Şeyh Edhem Efendi, Üdî Âfet (Apet Mısırlıyan), Kânûnî Ahmed, Bolâhenk Nuri Bey, Yorgaki (Şivelioglu-Kemânî), Medenî Aziz Efendi, Zenci

Salih Efendi, Musullu Hâfız Osman, Tanbûrî Cemil Bey, Âdî Gâlip Bey (Ali Galip Türkkân), Şemseddin Ziyâ Bey, Kara İsmail Ağa, Hâfız Mehmet Eşref, Âdî Abdullah, Santûrî Edhem Efendi, Tanbûrî Aziz Mahmud Bey, Hâşim Bey, Asâriye Hatîbi İbrahim Efendi, Nuri Şeydâ, Lâtif Ağa, Eyyûbi Mehmed Bey, Sâdullah Ağa, Enderunlu Hâfız Hüsnü, Tersâneli Ethem Efendi, Rıza Bey, Ali Selâhi Bey, Ahmed Râsim Bey, Dellâlzâde İsmail Efendi, Tanbûrî İzak, Tophaneli Âdî Sabri Bey, Kazasker Mustafa İzzet Efendi, Kömürcüzâde Hâfız Mehmed, Zeki Mehmed Ağa, Bestenigâr Ziyâ Bey) tarafından bestelendiği tesbât edilebilmiştir. Güfte, bestekâr, makâm ve usûl tespiti açısından Etem Ruhi ÜNGÖR'ün "Güfteler Antolojisi" ile Sadun AKSÜT'ün "Güfteler Hazinesi", çalışmada esas alınmıştır.

Bu mecmû'ada Saraylı Neş'e-i Dil Hanım, güfte, şiir ve gazelin hâricinde, mûsikîye dâir muhtelif bilgilerle birlikte makâm ve usûl ta'rîflerine yer verilmiştir. Mecmû'ada, kemân sazı üzerinde yapılan uygulamalı çalışmaların anlatımları; Darb-ı Hafîf-i evvelin ictimândan hâsıl olan usûller 19, Hafîf-i Sâni'den olan durûbun ictimândan husûle gelen usûller 14, Darb-ı Sakîle'nin ictimândan hâsıl olan usûller 3 olmak üzere toplam 36 usûlün açıklamalı ta'rîfleri; Râst, Rehâvi, Sazkâr, Nîkrîz, Bûzûrk, Sûznâk, Neveser, Hicâzkâr, Hicâzkürdî, Nihâvend-i Kebîr, Nihâvend-i Rûmî, Pencgâh, Sûzidilârâ, Selmek, Tarz-ı Nevîn, Pesendîde, Zâvîl, Mâhûr, Şevk-i Dil, Dügâh, Sabâ, Uşşâk, Hûrî, Bayâti, Isfhân, Humâyûn, Hicâz, Nişâbûr, Nişâbürek, Nevâ, Sultân-i Irak, Hüseyinî, Hisâr, Acem, Gül'izâr, Kûçek, Gerdâniye, Arazbâr, Şehnâz, Tâhir, Muhayyer, Sipîhr, Bâyatîarazbâr, Muhayyersünbûle, Bûselik, Sabâbûselik, Hicâzbûselik, Nevâbûselik, Hisârbûselik, Acembûselik, Arazbârbûselik, Gerdâniyebûselik, Mâhurbûselik, Tâhîrbûselik, Şehnâzbûselik, Muhayyerbûselik, Kürdî, Sabâzemzeme, Nevâkürdî, Acemkürdî, Zevkutarâb, Muhayyerkürdî, Segâh, Müsteâr, Mâye, Hüzzâm, Vech-i Arazbâr, Revnâknümâ, Sultân-i Hüzzâm, Irak, Bestenigâr, Rahatülevâh, Dilkeşhâverân, Evc, Evcârâ, Ferahnâk, Şevkefzâ, Şevkâver, Şevkutarâb, Sûzidil, Bûselikaşîrân, Hüseyinîaşîrân, Acemaşîrân, Ferahfezâ, Nühüft, Tarz-ı Cedîd, Şedaraban, Yegâh ile birlikte 89 makâm ta'rîfi yer almaktadır.

MECMÛ'A-I MÛSİKÎ-İ ZİBÂ'NIN KENDİ TÜRÜNDEKİ DİĞER MECMÛ'ALAR ARASINDAKİ YERİ

Mecmû'alar hakkında genel değerlendirme başlığı altında, yaptığımız tesbâtler ve faydalandığımız kaynakların ışığı altında sunulan bilgilerden sonra, üzerinde çalıştığımız Mecmû'a-i Mûsikî-i Zîbâ adlı mecmû'anın diğer mecmû'alar arasında yerini tesbât etmek mümkün olabilmektedir. Yrd. Doç. Dr.

Mustafa ÇİPAN'ın konuyla ilgili olarak yapmış olduğu çalışmanın da paralelinde, maddeler hâlinde sunacağımız detaylar, Mecmû'a-i Mûsikî-i Zibâ'nın önemini bir kez daha ortaya koyabilmektedir.

1. Pek çok güfte ve şiir mecmû'ası makâm fihristi verilerek başlar. Üzerinde çalışılan mecmû'a da başta makâm fihristi verilerek başlamaktadır.

2. Mecmû'ada, bazı güfte mecmû'alarının da sonunda yer alan mûsikî nazariyatıyla ilgili (makâm, usûl) bilgiler ve kemân sazı üzerinde perdelerin tespitine yönelik uygulamalı çalışmaların anlatımları yer almaktadır.

3. Diğer mecmû'alarda da sık sık görmeye alışık olunan güftelerin başında makâm, usûl, form isimleriyle birlikte, bestekâr veyâ şöhret buldukları lâkâpları gibi verilen bilgilerden, bu mecmû'ada sadece makâm ve usûl bilgileri görülebilmektedir. Bestekâr ve hattâ güfte yazarı belirtilmemiş olup, muhtelif kaynaklardan bu bilgilere ulaşmak mümkün olabilmiştir. Çok nâdir olarak klâsik eserlerden birkaçının usûlünün yanına formu da yazılmıştır.

4. Birçok mecmû'ada, hemen her makâmıla ilgili güftelerin bitiminde, aynı makâmdan daha sonra geçilecek eserler için ayrılmış, bir kısmının cedvelleri çizilmiş, tezhibleri yapılmış birkaç boş varak mevcuttur. Mecmû'adaki sayfa numaralarına göre boş sayfalar: 31-32/ 33-34/ 61-62/ 63-64/ 65-66/ 67/ 88-89/ 90-91/ 92-93/ 94-95/ 96-97/ 98-99/ 100-101/ 102-103/ 104-105/ 118-119/ 120-121/ 122-123/ 124-125/ 126-127/ 128-129/ 130-131/ 132-133/ 134-135/ 136-137/ 166-167/ 168-169/ 170/ 188-189/ 190-191/ 192-193/ 194-195/ 196-197/ 198-199/ 200-201/ 202/ 226-227/ 228-229/ 230-231/ 232/ 247/ 248-249/ 250-251/ 252-253/ 254-255/ 256-257/ 258-259/ 260-261/ 274-275/ 276-277/ 278-279/ 280-281/ 282-283/ 284-285/ 286-287/ 288-289/ 290-291/ 292-293/ 308-309/ 310-311/ 312-313/ 314-315/ 316-317/ 318-319/ 320-321/ 331-332/ 333-334/ 335-336/ 337-338/ 339-340/ 366/ 367-368/ 369-370/ 371-372/ 373-374/ 375-376/ 377-378/ 379-380/ 381-382/ 406/ 407-408/ 422/ 423-424/ 425-426/ 427-428/ 429-430/ 433-434/ 435-436/ 437-438/ 446/ 447-448/ 449-450/ 451-452/ 453-454/ 455-456/ 463/ 464-465/ 466-467/ 470-471/ 474/ 475-476/ 478/ 479-480/ 486/ 487-488/ 489-490/ 498-499/ 520/ 521-522/ 524/ 525-526/ 527-528/ 529-530.

Ayrıca, mecmû'adaki sayfa numaralarına göre sayfa 17-18, 43-44, 47-48, 73-74, 224-225, 361-362, 399-400, 521-522 sayfalarındaki güfteler mükerrer yazılmıştır.

Boş sayfa listesinde yazdığımız 104-105, 137, 292-293, 321, 381-382, 456, 471 numaralar, hem boş hem de güfte yazılı sayfalara verilmiştir.

Yine mecmû'adaki sayfa numaralarına göre sayfa 341-342/ 343-344/ 345-346/ 347-348/ 349-350'de farklı bir el yazısıyla yazılmış gazel nazım şeklinde şiirler mevcuttur.

5. Konuyla ilgili olarak daha önceden de belirttiğimiz gibi sahibi bestekâr olan çoğu güfte mecmû'aları, sahibinin eserlerinin yer aldığı ve basıldığı mecmû'alar olmuştur. Üzerinde çalışılan Mecmû'a-i Mûsikî-i Zîbâ, Saraylı Neş'e-i Dil Hanım tarafından hazırlanmış fakat eserlerin bestekârları tesbît edildiğinde Neş'e-i Dil Hanım'a âit eserlerin mecmû'ada yer almadığı görülmüştür. Ayrıca birisine sunulmak için hazırlanmış bir mecmû'a olduğuna dâir herhangi bir ipucu bulunmamaktadır.

6. Mecmû'anın intikâl ettiği kişilerce yapılan ilâveler, güfte ve gazel nazım şeklindeki şiirlerden öteye gitmemiştir.

7. Genelde yazma eserlerin bir kısmında, tabiatıyla güfte mecmû'alarında da görülen yırtılma, kesilme, mürekkep dökülme, silinme ve kopma gibi tahrip-ler kısmen bu mecmû'ada da mevcuttur.

ÖRNEK METİNLERİN GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE ÇEVİRİSİ

Güfte Örnekleri

Rast / Türk Aksağı

Esdi nesîm-i nev-bahâr açıldı güller subh-dem
Açsın bizim de gönlümüz sâkî meded sun câm-ı Cem
Erdi yine ürdibehişt oldu hevâ anber-sirişt

NAKARAT

Âlem behişt-ender-behişt her gûşe bir bâğ-ı İrem
Gül devri ayş eyyâmıdır zevk u safâ hengâmıdır
Âşıkların bayramıdır bu mevsim-i ferhunde-dem
Dönsün yine peymâneler olsun tehî hum-hâneler

NAKARAT

Raks eylesin mestâneler mutribler etdikce nagam
Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün

Sûz-Nâk / Aksak

Çekme elem-i derdini bu dehr-i fenânın
Var destini bûs eyle hemân pîr-i mugânın
Sunsun sana bir bâde ki râhat bula cânın
Anlarsın o demde nicedir zevk-i cihânın

NAKARAT

Zevk ister isen mey ile meyhânede vardır
Her ne var ise hâlet-i mestânede vardır
Ahvâl-i cihâna kapılıp çekme cefâyı
Gel âlem-i zevke bırak efkâr-ı sivâyı
Âgûşuna al sâkî-yi şîrîn-edâyı

Terk etme sakın meykedeyi ehl-i safâyı
Mef'ûlü Mefâ'ülü Mef'âllü Fe'ûlün

Hicâzkârkürdî / Aksak

Gidelim Göksu'ya bir âlem-i âb eyleyelim
Ol kadehkâr güzeli yâr olarak peyleyelim
Bize bu tâlî'imiz olmadı yâr n'eyleyelim
NAKARAT

Ol kadehkâr güzeli yâr olarak peyleyelim
Yanarak âteş-i aşk içre semendercesine
Çakarak semt-i Kalender'de kalendercesine
Ederek zevk u safâ hal-i Sikendercesine
Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Sabâ / Beste-i Çenber

O şûhun ey gönül düşnâm-ı la'li telh-bâr olmaz
Meyin ta'mında olmazsa merâret neş'e-dâr olmaz
Dedim yâre niçin kesdin o sîmin sâide na'li
Dedi damgasız olsa sîme çendân i'tibâr olmaz
Efendim âh serv-i nâzım yâr işvebâzım
Hâlimi bildin niçin etmezsın inâyet
Söyleyemem âşıkınım diye hicâbım var
Amân eyle mürüvvet kereminden

(Fuzûlî-i Bağdâdî)

Uşşâk / Beste-i Çenber

Câm-ı la'lin sun pey-â-pey hâtır-ı mestâne yap
Bir kadehle sâkîyâ gel bin yıkık virâne yap

Eylesin vaslın harâbât ellerin ma'mûr-ı şevk
Gel kenâr-ı sîne-i uşşâka işret-hâne yap
Amân amân amân amân of hâtır-ı mestâne yap
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Makâm Tarifi Örnekleri

“ Rehâvî ”

İşbu makâm aynen râst gibi sûret-i âgâzesi icrâ olunarak râst perdesinde karardan sonra yalnız bir yegâh açmak ile hâsıl olur. Kâide-i mûsikîde rehâvînin râstdan farkı bir yegâh perdesinden ibâret olub bu kâideye dahi alaf-rangada sol ton derler.

“Neveser”

İşbu makâm hicâz, nevâ şûrî, evc, gerdâniye, muhayyer ile sünbüle basıp yine bu minvâl üzere perde perde nevâyâ inip ba’de hicâz, kürdî, düğâh açarak yegâhdan irak ile râst perdesinde karar eder. Bu makâm alafrangada mevcûd değilse de sol minöre ta’bîr edilir.

“ Hicâzkâr “

İptidâ evc, gerdâniye, muhayyer, sünbüle, tîz çargâh yine sünbüleden bu üslûb üzere nevâyâ kadar inip ba’de çargâh, segâh ile düğâh açarak zirgüle ile râstda karar eder. Bu makâm dahi alafrangada mevcûd değilse de yine râst i’tibâriyle sol majör ta’bîr olunur.

“ Pençgâh”

Evvelâ hicâz, nevâ, hüseyinî, acem, gerdâniye, muhayyere kadar çıkıp ba’de bu üslûb vechile dönüp nevâyâ kadar inip nişâbûr çâşnîsi ile tîz hicâz, segâh, kürdî basarak râst perdesinde karar eyler. Alafrangada bu makâma dahi sol majör denilir.

“ Selmek “

Evvelâ râst, çargâh, nevâ, hüseyinî perdelerinde âgâz eyleyip râst çâşnîsiyle âgâz ettikten sonra çargâh, hüseyinî iki def’â icrâ olunarak tekrar râst perdesinde karar eder.

Usûl Tarifi Örnekleri**Darb-ı Hafîf-i Evvelin İctimâından Hâsıl Olan Usûllerdir****“Düyek” Darb**

8

Düm Tek Tek Düm Tek

1 2 1 2 2

“Şarkı Düyeği” Darb

7

Düm Tek Tek Düm Tek

1 1 1 2 2

Hafîf-i Sânden Olan Durûbun İctimâından Husûle Gelen Usûller**“Sengin Semâî” Darb**

6

Düm Tek Tek Düm Tek

1 1 1 1 2

“Çifte Düyek” Darb

8

Düm Tek Tek Düm Düm Tek Tekâ

1 2 1 1 1 1 1

“Frenkçin” Darb

12

Düm Düm Düm Düm Tekâ Tekâ Tekâ Tekâ

1 2 1 2 2 2 1 1

SONUÇ ve ÖNERİLER

Osmanlı Türkçesi’nden günümüz Türkçesi’ne çevirisi yapılmış olan, Neş’e-i Dil Hanım’a âit Mecmû’a-i Mûsikî-i Zibâ, Konya Koyunoğlu Kütüphanesi’nde 13808 numara ile kayıtlıdır. Sahibi Neş’e-i Dil Hanım hakkında herhangi bir tarihi bilgiye rastlanamamıştır. Çalışma, bu mecmû’a ile ilgili yapılmış ilk çalışmadır. Bu sayede, bir güfte mecmû’ası daha hazırlanarak ilgililerin dikkatine sunulmuştur. Bir güfte mecmû’ası olarak; hem mûsikî hem edebî alanda gerekli çalışmayı yapmaya istekli olan kişilere kaynak olabilecektir. Ülkemizde ve yurt dışında, kütüphâne kayıtlarının hâricinde, içlerinde güfte bulunduğuna dâir herhangi bir bilgi içermeyen birçok eser mevcuttur. Konya’da, Mecmû’a-i Mûsikî-i Zibâ’nın kayıtlı olduğu Koyunoğlu Kütüphanesi’nde beş bini aşkın el yazması eser, diğer konuların yanı sıra edebiyat ve mûsikî alanında zengin bir koleksiyon mevcut olup, bu alanda çalışma isteği ve imkânı olanlar için uygun çalışma ortamı sunulmaktadır. Kanaatimizce bu eserlerin tam listelerinin çıkarılması ve bu alanda çalışma yapacak olanlara sağlıklı bir şekilde sunulması mecbûriyet arz etmektedir.

Yapılan çalışma doğrultusunda tespit edilebilen bir diğer eksiklik ise yazılan mecmû’aların yazılış tarihlerinin tespiti yönündedir. Bu alanda yeterli imkân ve bilgiye sâhip kişilerin, mecmû’aların tarihleri, mecmû’a içerisinde mevcut vezin, makâm, usûl, form, bestekâr, güfte şâiri, nazım şekli ve türü gibi muhtelif bilgilerin envanterlerini çıkarmak hususunda gerekli olan titiz çalışmayı sürdürmelerinin de faydalı olacağı muhakkaktır. Bilindiği üzere güfte mecmû’alarının sayıca çokluğu, bu alanda ciddi bir dayanışma ile çalışma gruplarının oluşmasına sebep teşkil edecek niteliktedir. Bu çalışmaların sonunda elde edilecek sonuçlardan bir tanesi günümüz harflerine çevirisi yapılmış olan tam bir güfte envanteri olacaktır. Mecmû’aların muhteviyatı, daha önce ilgili başlıkta sunulduğu üzere değişiklik gösterebilmektedir. Bu değişiklikler göz

önüne alındığında akla gelebilecek muhtelif bilgiler, makâm, usûl, form, bes-tekâr, güfte şâiri, nazım şekli ve türü gibi, doğru tespitleri yapıldığında sağlıklı sonuçlar oluşturabilecektir. Bu bilgiler dâhilinde yine mecmû'alar üzerinde yapılacak özverili çalışmalar, edebî alanda olduğu kadar mûsikî nazariyatı alanında da pek çok bilgi açığının tamamlanmasına, bazı yanlış yazılmış güftelerin düzeltilmesine yardımcı olacaktır.

Mecmû'a-i Mûsikî-i Zibâ'nın güfteler yanında ihtiva ettiği nazariyat alanına yönelik bilgiler, günümüz nazârî bilgileriyle mukayese edilerek ortaya çıkacak sonuçların bilimsel olarak değerlendirilmesi, ayrı bir araştırma ve inceleme konusu olacak niteliktedir. ©

KAYNAKLAR

- AKDOĞU, Onur (1989), *Türk Müziği Bibliyografyası* (1. Baskı), İzmir: Ege Üniversitesi Devlet Türk Müziği Konservatuvarı Yayınları.
- AKSOY, Bülent (2008), *Geçmişin Musiki Mirasına Bakışlar* (1. Baskı), İstanbul: Pan Yayıncılık.
- AKSÜT, Sadun (1993), *Güfteler Hazinesi* (2. Baskı), İstanbul: İnkılâp Yayınları.
- ARGIN, Kibele K. (2010), *Saraylı Neş'e-i Dil Hanım Mecmû'a-i Mûsikî-i Zibâ*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- BEHAR, Cem (1993), *Zaman, Mekân, Müzik; Klâsik Türk Musikisinde Eğitim (Meşk), İcra ve Aktarım* (1. Baskı), İstanbul: Afa Yayınları.
- ÇIPAN, Mustafa (2000), *Derviş Avnî; Güfte ve Şiir Mecmuası* (1. Baskı), Konya: T.C. Konya Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları.
- ÖZTUNA, Yılmaz (1987), *Türk Mûsikîsi; Teknik ve Tarih* (1. Baskı), İstanbul: Türk Petrol Vakfı Lâle Mecmuası Neşriyatı.
- TANRIKORUR, Cinuçen (2005), *Osmanlı Dönemi Türk Mûsikîsi* (1. Baskı), İstanbul: Dergâh Yayınları.
- TAŞAN, Turhan (2000), *Kadın Besteciler* (1. Baskı), İstanbul: Pan Yayıncılık.
- ÜNGÖR, Etem Ruhi (1981), *Güfteler Antolojisi* (1. Baskı), İstanbul: Eren Yayınları.